

RÁCZ JÁNOS

A PÁRIZSI BÉKEKONFERENCIA ÉS BÉKEKÖTÉS SAJTÓJA 1946 ÉS 1947 KÖZÖTT

KINEK A BÉKEKONFERENCIÁJA?

A nyugati sajtót és filmhíradókat természetesen érdekelte az 1946 júniusában elkezdődött békekonzferencia, ahol elméletileg huszonegy állam döntött a második világháború utáni új világrendről. Ezt a propagandát nevezték párizsi békének.

Kinek a békekonzferenciája volt és kinek az akarata érvényesülhetett Párizsban? A négy nagy (USA, Szovjetunió, Egyesült Királyság, Franciaország), vagy a kisebb államok dönthettek a legfontosabb területi és gazdasági kérdésekről, elvekről? A the big 4, azaz a négy nagyhatalom megfogalmazás 1946. június 1 és 1947. február 28 között 125 alkalommal szerepelt a *The New York Times*-ban.¹ A sajtó tehát egyenrangú szereplőként emlegette őket? Vagy ez csak a felelősség átruházása miatt volt így? Inkább utóbbi bizonyulhat igaznak.

Ugyanebben az időintervallumban vizsgálva a The big 3 megfogalmazás ennél jóval kevesebbszer szerepelt, pusztán huszonkét esettel találkozhatunk.² Superhatalmakkal mindösszesen két ízben foglalkoztak a lapban.³ A superpowers megfogalmazás, amely csak a Szovjetunióra és az USA-ra vonatkozott, 1946. január 20-án született meg a lapban.⁴ Ám ezt megelőzően 1944-ben, amikor superhatalmakról írtak, még három nagyhatalomra, az Amerikai Egyesült Államokra, illetve Nagy Britanniára és a Szovjetunióra használták.⁵ Ekkor a propaganda szintjén még egyenlő erőnek számítottak ezek az államok.

¹ <https://query.nytimes.com/search/sitesearch/?action=click&contentCollection®ion=TopBar&WT.nav=searchWidget&module=SearchSubmit&pgtype=Homepage#/%22The+big+4%22/from19460601to19470228/allresults/4/> (letöltve: 2017. június 2.)

² <https://query.nytimes.com/search/sitesearch/?action=click&contentCollection®ion=TopBar&WT.nav=searchWidget&module=SearchSubmit&pgtype=Homepage#/%22The+big+3%22/from19460601to19470228/allresults/3/> (letöltve: 2017. június 2.)

³ <https://query.nytimes.com/search/sitesearch/?action=click&contentCollection®ion=TopBar&WT.nav=searchWidget&module=SearchSubmit&pgtype=Homepage#/%22superpowers%22/from19460601to19470228/> (letöltve: 2017. június 2.)

⁴ CRIDER, H. John: Economist fears U.S. *The New York Times*, 1946. január 20. 26.

⁵ PRESCOTT, Orville: Books of Times. *The New York Times*, 1944. április 24. 14.

A brit napilap a *The Times* még az 1950-es években sem használta a superpowers megfogalmazást. Talán nem véletlenül alakult így. A britek nem biztos, hogy a szuperhatalmak korának nyertesei voltak, sokkal inkább a nélkülük megálmodott új világrend irigykedőinek szerepét jutatta számukra a második világháború vége. A *The Times* is a The Big Four megfogalmazást használta a legtöbbet. A vizsgált időszakban 82 alkalommal említették meg. A Big Three pusztán 24, míg a superpowers helyett gyakran használt Big Two-val 13 esetben találkozhatunk.⁶ A The Big Four folyamatos használata jellemzi valamennyi napilapot.

A négy nagyhatalomról olvashatunk a *The New York Times* 1946. augusztus 4-én megjelent írásában. A „Big Four” a négy egyenlő nagy államról szóló jelző folyamatos használata elrejtette a valóságot.⁷ Nem volt olyan, hogy négy nagy, már régen nem. 1943-ban a teheráni konferencián eldőlt, hogy két állam határozhatja meg a világ országainak jövőjét. A Szovjetunióknak és az Amerikai Egyesült Államoknak állt rendelkezésére kellő erő a második világháború lezárásához. A párizsi konferencián azonban azt kellett volna sugallni, hogy minden szövetséges államnak egyformán fontos a véleménye. S közösen együtt döntenek majd Európa és a világ jövőjéről. Egységet és egyenlőséget kellett mutatnia még a nagyhatalmaknak is. Azonban a Szovjetunió s az Amerikai Egyesült Államok, még a propaganda nyújtotta látszattól is eltekintett. A *The New York Times* írásai nem kendőzték el azokat a vitákat, amelyek a döntések előkészítését megelőzték.

A konferencián résztvevő államoknak abban sem sikerült hamar megegyezniük, hogy amennyiben a menetrenddel és napirenddel foglalkozó kérdésekben szavaznak, akkor megelégednek az egyszerű többséggel, ám amennyiben a konkrét szerződésekről, egyes legyőzött államok gazdasági, politikai, területi ügyeiben kellett szavazni akkor kétharmados többség esetén lehetett meghozni a döntést. Külsőleg huszonegy „győztes” és jogállásában egyenlő állam képviselői ültek a párizsi Luxemburg Palota nagytermében. Valójában azt szavatolták, hogy az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió akaratának megfelelő döntések szülessenek. A Szovjetunió mögött felsorakozott Csehszlovákia, Ukrajna, Lengyelország, Jugoszlávia, és Fehéroroszország. Ez az összesen hat szavazat már majdnem elegendő volt arra, hogy Moszkva bármely határozat elfogadását megakadályozza. Tehát a békeszerződések nem önálló államok, hanem a blokkokat, csoportokat vezető szuperhatalmak művei voltak.

⁶ A The Times Archívum internetes honlapja böngészhető az Országgyűlési Könyvtárban is.

⁷ [Név nélkül]: The news of the week in review, Paris Peace Conference. 1946 – The meeting of the twenty-one nations at the Luxembourg Palace. *The New York Times*, 1946. augusztus 4. 71.

A külsőleg demokratikusnak látszó döntés maga is propaganda volt csupán. A *New York Times* és az Egyesült Királyság filmhíradója is megemlítette az ausztrál külügyminiszter Dr. Herbert V. Evatt hozzászólását, aki a „kisebb” nemzetek érdekeit képviselve követelte, hogy a különböző javaslatokat, módosításokat egyszerű többséggel fogadassák el.

„A béke létrehozásának a joga – tette hozzá Dr. Evatt – mindazon nemzetekhez kell hogy tartozzon, akik részt vettek a közös győzelem elérésében.”⁸ A „kis” nemzeteknek azonban azt sem sikerült elérniük, hogy a konferencia váltakozó elnökeit ne a négy nagyhatalom adja. Evatt nyugodtan mondhatjuk, hogy a kis nemzetek képviselőjét önálló intézményként látta el, hasonló jogokat követelt számukra, mint a nagyhatalmaknak. Többen szimpatizáltak valóban demokratikus elveivel. Evatt egyszerű szótöbbség alapján döntött volna a vitás kérdésekben, s bár az angolszászok hajlottak erre a megoldásra, a Szovjetunió elutasította. Evatt azonban kisebb sztárrá nőtte ki magát. Párizsban vadásztak az autogramjára. Persze az ausztrál politikust teljesen máshogy látták a Szovjetunióban és a Magyar Kommunista Párt napilapjában a *Szabad Népben* is, amelyben reakciónak bélyegezték.⁹

Moszkvából nézve úgy tűnt, hogy Evatt az „apróbb”, de győztes nemzetekből egyiséget kovácsolt a nagyhatalmak, tehát a Szovjetunió ellen is. Aki a Szovjetunió ellen volt, nem lehetett más, mint reakciós és fasiszta. Csak azok számíthattak pozitív elbírálásra a kommunista propaganda olvasatában, akik a Szovjetunió s a másik három nagyhatalom érdekeit is tiszteletben tartották. Ezek a feltételek akkor még összefüggtek egymással. A *Szabad Nép* az alábbi sorokat idézte a *Pravdából*: „Norvégia úgy véli, hogy a békeértekezleten minden államnak, tekintet nélkül területi nagyságára, legfontosabb feladata a négy nagyhatalom közötti egyetértés fenntartásán és erősítésén dolgozni.”¹⁰

Az amerikai liberális napilap rámutatott arra, hogy a kisebb országok csak abban az esetben bizonyultak eredményesnek, amennyiben a négy nagy nem értett egyet valamiben. Ilyen volt a dunai kereskedelmi útvonal kérdése. Az olyan főbb témákban, amelyek Németország háború utáni életét érintették, semmilyen hatást nem fejthettek ki. Ez teljes egészében az Amerikai Egyesült Államok és Szovjetunió meg egyezésén múlt. Az Egyesült Királyság fent akarta tartani a kapcsolatokat az Amerikai Egyesült Államokkal, miközben Franciaország egy olyan erős Európáról álmodott, amely ellensúlyt képezhetne a szuperhatalmakkal szemben.

⁸ [Név nélkül] Evatt Demands Immediate Peace Settlement So Security Council can Do Some Real Works. *The New York Times*, 1946. június 19. 3.

⁹ [Név nélkül]: Komoly nehézségeket kell legyőzni. *Szabad Nép*, 1946. augusztus 6. 1.

¹⁰ Uo.

Vjacseszláv Molotov, a Szovjetunió külügyi népbiztosa sokszor még azzal sem törődött, hogy udvariasan fogalmazzon. Moszkva az erő útját járta, amennyiben céljait szolgálta. A cél pedig az egyhangú döntések meghozatala volt. Ez lett volna a megfelelő eljárás? Kissé cinikusan azt is kifejtette, hogy a kisállamokat itt a konferencián nem szállták meg a nagyhatalmak, nem befolyásolják őket, ezért mindenkinek fel kell áldoznia önös érdekeit. Amúgy is a kicsiknek ugyanazok az érdekei, mint a nagyobb államoknak. Ezért az angolszászok ötlete, az egyszerű többségi döntés támogatása, figyelmen kívül hagyja hétmillió szovjet áldozat emlékét és azt a tényt, hogy az európai háborút a Szovjetunió megnyerte. A kisebbség nem blokkolhatja a többség, azaz Moszkva akaratát.¹¹

Molotov szócsatája a *Népszavában* is megörökítésre került. „Molotov azt a kompromisszumos megoldást javasolta, hogy azok a javaslatok, melyek nem érték el a kétharmados szótöbbséget kerüljenek a nagyhatalmak elé, mint az érdekeltek egyéni javaslatai. Kifejtette a továbbiakban, hogy a 21 nemzet közül 9 volt hadiállapotban a csatlós államokkal. Különös volna, ha ezt a kilencet a közvetlenül nem érdekelt 12 állam kisebbségbe szorítaná. Az értekezlet kizárólag a békét szolgálhatja, és nem lehet az a célja, hogy többséget biztosítson egy angol-amerikai tömb számára.”¹²

A valóságban ez a békekonferencia a nagyhatalmak játékterülete volt. A kis államok próbálkoztak becsületből némi nyomást gyakorolni, de a Szovjetunió és az Egyesült Államok akarata a propagandában is érvényesült. A szovjet háborús erőfeszítések, a szovjet áldozatok emlegetése és azok területre, jóvátételre, európai hatalomra fordítása tisztán kiolvasható volt az általuk használt sajtósárgos frazeológiából.¹³ Sztálin külpolitikája reakciónak bélyegezte meg azokat a nemzeteket, akik aláássák a négy, valójában két nagyhatalom döntéseit.¹⁴

A párizsi békekonferenciát annak fontossága ellenére a semleges világ érzelmei nélkül figyelte – közölte az *Új Ember* katolikus hetilap. „Különös, de nem volt még a történelemben hasonló összejövétel, amely ennyire szorongó érzésekkel fogott volna teendőihez. [...] A svájci rádió aznap éjjeli adásában azt is hozzáfűzte: nem volt még békekonferencia, amely ekkora közömbösséget, mondhatni: lelki érdektelenséget keltett volna a semlegesek oldalán”¹⁵

¹¹ [Név nélkül]: Komoly nehézségeket kell legyőzni. *Szabad Nép*, 1946. augusztus 6. 1.

¹² [Név nélkül]: Nem szabad két tömbre bontani a békeértekezletet – mondta a jugoszláv kiküldött. *Népszava*, 1946. augusztus 7. 1.

¹³ [Név nélkül]: Text of Molotov State mention Peace Conference. *The New York Times*, 1946. augusztus 9. 2.

¹⁴ [Név nélkül]: Big Power and Small. *The Times*, 1946. augusztus 1. 3.

¹⁵ [Név nélkül]: Magyarország kilátásai a párizsi békekonferencián Az első nyolc nap mérlegei és tanulságai. *Új Ember*, 1946. augusztus 11. 3.

A magyar sajtótermékekben is időről-időre feltették a kérdést, mi értelme az egésznek, ha csak a nagyhatalmak döntenek Magyarország sorsáról. A Párizsban tartózkodó Boldizsár Iván Magyarország újabb területi veszteségei miatt is joggal kereste a választ.¹⁶ Boldizsár szerint, már az első hetek eljárásjogi vitáiból kiderült, hogy az öt csatlós állammal kötendő békeszerződések kérdése másodlagos. Az egész procedúra nem volt más, mint nemzetközi ürgy, amely két nagyhatalmi csoport együttműködési lehetőségeit, szándékait térképezte fel. A publicista keserűen jegyezte meg, hogy Párizsban korántsem békét kívántak kötni a csatlós államokkal, inkább meg akarták nyerni a békét a győztesek.

Egyesek arra vártak, hogy az Amerikai Egyesült Államok kihasználja az atomfegyverben rejlő haditechnikai fölényét, újabb háborút kirobbantva a Szovjetunió ellen. Boldizsár szerint a legnagyobb haszna azon beszédeknek volt, amelyekből kiderült, hogy nem lesz újabb háború. Egy kis nemzet újságírója számára ez lett volna a legkívánatosabb eredmény? Sztálin háborúellenes üzenetei valóban a legnagyobb nyereségei voltak a háború lezárásának? Magyarország semmilyen pozitív területi változást nem könyvelhetett el, csak a békekötés ténye bírt némi pozitív üzenettel. Mindeközben a magyar és a kelet-közép-európai sajtó és a moszkvai rádió valamint a *Pravda* is sokat foglalkozott a Wallace ügygel.

Henry Agard Wallace, aki Franklin Delano Roosevelttel amerikai elnök helyettese, majd Harry Spencer Truman elnök kereskedelmi államtitkára volt, nem támogatta a Szovjetunióval szembeni erőteljesebb fellépést, s ennek egy nagyhatású beszédben hangot is adott. Bírálta Truman radikálisabb elképzeléseit, s nem látta szívesen az amerikai atomfegyvereket a katonaság kezében, ehelyett az atomtechnika civil ellenőrzését szorgalmazta. Nem támogatta, hogy hazája egy ilyen pusztító fegyver birtokában a világ agresszora lehessen.

Mindezek következtében nem maradhatott meg a hivatalában. A szovjet propaganda szempontjából az egész ügy felhasználható volt a párizsi békekongresszus apropóján is. Lám – mondhatták –, itt van egy amerikai politikus, aki a béke és a mi barátunk, ám saját hazájában ellenségnek számít.

Ellenben mi a valóság? Truman és Wallace politikai ellentéte már 1945-ben elkezdődött, amikor Roosevelttel elnökhelyettesének posztját szerették volna mindketten megszerezni. Kezdetben Wallace tűnt befutónak, de aztán Truman nyert. Roosevelttel Wallace-t a kereskedelmi államtitkár pozíciójával kárpótolta. A csata Truman és Wallace szempontjából azonban az amerikai elnöki posztért folyt, mivel Roosevelt

¹⁶ Boldizsár Iván: Mi értelme volt? *Új Magyarország*, 1946. október 22. 3. Béke előkészítő csoport anyaga. A békeszerződéssel foglalkozó újságcikkek, nyomtatványok. HM HIM Honvédelmi Levéltár VIII. 13d/ G 1–9. (Továbbiakban: HM HIM HL VIII. 13d/ G 1–9.)

betegsége már 1944-ben előrevetítette, hogy nem fogja kitölteni a teljes elnöki ciklusát.

Boldizsár Iván mellett, a *Magyar Nemzet* tudósítója Mikes Imre (Gallicus) is hazaküldte színes írásait a párizsi békekonferenciáról. Mikes nem kendőzte el az igazságot, amikor Erdély kérdése kapcsán tájékoztatta az olvasóit: „A mai ülés tehát, ahol nem egy kellemes szó hangzott el Magyarország vonatkozásban, inkább lehangelő és szomorú perspektívákat vet előre”.¹⁷

S hogy milyen körülmények között dolgozott a sajtó? Nagy volt a felfordulás, a rendezők sem álltak mindig a helyzet magaslatán. Gallicus egy olyan érdekes esetről tájékoztatta a magyar olvasókat, amelyből kitűnt, hogy bizony akadtak gondok a nyilvánosság kezelése kapcsán.

„Miután azt, hogy mit szabad, mit lehet és mit nem lehet, mi tilos és mi nem a párizsi konferencián nemcsak a nézők, hanem még a szereplők sem tudják pontosan, megesett, hogy a magyar-csehszlovák albizottság szombati nyílt üléséről kirekesztették, zárt ülésre pedig odabocsátották az újságírókat. A szó, amelyet alkalmazunk, helyénvaló: nem beeresztették, csak odabocsátották. Miután nyílt ülésre nem tudtak bejutni, a zárt ülés folyamán módot adtak nekik arra, hogy ablaknyílásokon és ajtóréseken át el-elkapjanak egy-egy mondatfoszlányt. Ez az értekezlet, amely állítólag a békét és az emberiség boldogulását hivatott biztosítani általában zavarban van a nyilvánossággal. A folyósók és az ivók tárva-nyitva állanak a sajtó részére, de a szalónokba és az üléstermekbe bejutni már a kezdettől fogva is jobbadán reménytelen vállalkozást jelentett. Miként a nyugtalan lelkű orthodoxok a fal felé fordítják az ikonokat, hogy a szelíd szentek ne láthassák a család bűnös szégyenét, olyanképpen a párizsi értekezlet is fal felé fordította az Atlanti Charta kinyilatkoztatásait, az Egyesült Nemzetek alapokmányának eszméit és a világ közvéleményének kutató pillantását...”¹⁸

A kinek a békekonferenciája volt kérdése nem hagyta nyugodni Dobossy Lászlót sem. Midőn a barátai beszámoltak neki a tárgyalóteremben tapasztaltakról bizony nagyon elkeseredett. A követek, a békeküldöttek – magyarok számára olykor sorsdöntő kérdések idején is – képezlapokat nézegettek, vicclapokat olvastak. Dobossy számára a vitákat figyelve nem tisztázódott, hogy egyáltalán a csehszlovákok tudatában voltak-e az egész eljárás számukra is megalázó jellegének. „Szégyellnünk kellene, hogy nem tekintjük egymást és önmagunkat is elég nagyoknak ahhoz – írta –, hogy magunk rendezzük el közös dolgainkat és hogy magunk teremtsünk boldog

¹⁷ MIKES Imre (Gallicus): Határozat Erdélyről. *Magyar Nemzet*, 1946. augusztus 23. 1. HM HIM HL VIII. 13d/ G 1–9.

¹⁸ MIKES Imre (Gallicus): Párizsi tudósítónk hétfő esti telefonjelentése a békekonferenciáról. *Magyar Nemzet*, 1946. szeptember 17. 1.

békét egymásra utalt országaink között”. A magyar tudósítók, ha burkoltan is, de érzékeltették, hogy a kis nemzetek feje felett, helyettük döntenek a jövőjükéről. A nagyhatalmi érdekek Párizsban is felülírták a propaganda által sugallt tetszetős békeelveket.¹⁹

A nemzetközi és magyar sajtóban a párizsi békekonferencia hírei mellett többször is megtalálhatóak a nürnbergi perről tudósító publicisztikák is. A *The Times* 1946. július 29-én megjelent – Párizssal foglalkozó – cikke mellett arról közöltek hírt, hogy a háborús főbűnösök perében elhangzottak a végső vádbeszédek.²⁰ Párizs és Nürnberg története összekapcsolódott a médiában. Bűn, büntetés és béke, de mindezt úgy, ahogy azt a szuperhatalmak akarták.

A MÚLT KÍSÉRTŐ ÁRNYAI

Több ízben is kötöttek békét Párizsban, s nem érezték egyértelműnek, hogy az 1919-ben történetekhez képest tartósabb békemű jöhet létre. Végül is minden békeszerződés legillékonyabb illúziója szerint: a történelemben soha sem fog megisméltetni a háború. Ám mindez soha el nem érhető idea. Nem lehetett sem akkor, sem most eltekinteni attól a tényről, hogy a versailles-i–washingtoni kettős békerendszer nem volt sikeres, s rengeteg nyitott kérdést hagyott maga után, amely 1946 nyarán kísértette huszonegy nemzet küldöttségét.

Hogyan lehetne jobb békét kötni? Ez a kérdés visszhangzott George Bidault, a francia ideiglenes kormány miniszterelnökének a konferenciát megnyitó beszédében is.²¹ Francia politikusként nem kívánt értekezni arról, hogy hazájának milyen felelőssége volt az I. világháborút lezáró békékben. Figyelmen kívül hagyta a tények makacs kényszerítő erejét. Bár maga sem tekinthetett volna el attól, hogy Párizs az első világháború után már egyszer otthont adott a szövetségesek békekonferenciájának. Még harminc év sem telt s a győzteseknek ismét össze kellett ülniük. Mi garantálhatta volna, hogy még egyszer nem fognak megbotlani? Nem létezett olyan felelős politikus, aki ilyen múlt mellett nem jutott volna hasonló következtetésre. Bidault azonban nem kívánt a történelemmel vitatkozni, hagyta, hogy az ítéletet majd a jövő hozza meg.

A maga részéről sajtáságosan indokolta, hogy az 1919-es versailles-i konferencia után kevesebb, mint húsz évvel újabb és pusztítóbb háború sújtotta a világot. Akkor

¹⁹ Uo.

²⁰ [Név nélkül]: Last Words At Nuremberg. *The Times*, 1947. július 29.5.

²¹ [Név nélkül]: Bidault’s Welcome to Conference. *The New York Times*, 1946. július 30. 4.

– állította Bidault –, két nagyhatalom is kimaradt a béke megvalósításából. Az Egyesült Államokra és a Szovjetunióra, a II. világháború valódi győzteseire gondolt.

Az Egyesült Államok azért hagyta ott az első világháború utáni békekonferenciát, mert nem adtak esélyt számára, hogy meghatározza az új Európa jövőjét. Wilson elnök nem tudta érvényesíteni akaratát Franciaországgal és az Egyesült Királysággal szemben, miközben Oroszország a bolsevik hatalomátvétel után a nemzetközi élet közellenségének számított. Bidault a valódi győztesek, a szuperhatalmak 1919-es felelősségéről beszélt, miközben saját hazája és az Egyesült Királyság alakította azt a békét, amely hozzájárult a második világháború kitöréséhez.

A francia miniszterelnök úgy vélte, többeknek sem szimpatikus, hogy a javasolt békeszerződéseket a négy nagyhatalom előzetesen egyeztette. Ez nem volt demokratikus, de ki gondolhatta volna, hogy a szélsőjobboldali diktatúrák ellen vívott háború után a nemzetközi kapcsolatok rendező elve a demokrácia lesz. Ám Bidault, mint a konferencia házigazdája és a négy nagyhatalom egyik képviselője a demokráciáért és a békéért aggódó politikus köntösét öltötte magára. Demokratikus békeszerető nemzetek koncertjének nevezte a párizsi konferenciát.²²

Mindeközben a két szuperhatalom csak a színpalak mögött kívánt élni a történelem által nekik rendelt döntőhatalomával, s eljátszották, hogy több nemzet, a „győztesek” közösen határoztak a jövőről. Egy diktatúra elleni harcot mégsem fejezhetek be nyílt diktátumokkal. Az túlságosan emlékeztetett volna 1919-re. A bosszú békéje helyett ezért igazságról beszéltek. James Francis Byrnes amerikai külügyminiszter megértette, hogy a kis nemzeteknek nem szimpatikus, hogy a béketerveket a nagyhatalmak fogalmazták meg, de úgy érvelt, hogy nélkülük ezek el sem készülhettek volna.²³ Megfogalmazta az egykori amerikai izolációs politika tarthatatlanságát.

A londoni *The Times* is vizsgálta a történeti párhuzamokat. A brit napilap úgy vélte, a párizsi békekonferencia sem a versailles-i sem a bécsi kongresszusra nem hasonlított.²⁴ A párizsi békemű megalkotása – a *Times* szerint – pusztán a világ legnagyobb háborújának folyománya, amely után újabb fejezetek következnenek. Egyébként is, a bécsi kongresszus a nagyhatalmak kongresszusa volt, Versailles-ban öt vagy inkább négy, sokszor csak három nagyhatalom döntötte el, hogy mi fog történi. A békekonferencia előtt a négy nagyhatalom határozott a szerződéstervezetetről. Ezeket vizsgálhatták huszonegy nemzet képviselői. A kisebb nyertesek nem vállalhatják a kockázatát annak, hogy a jól kiegyensúlyozott terveket megváltoztassák.

²² [Név nélkül] The Welcome to delegates. M. Bidault's speech. *The Times*, 1946. július 30. 4.

²³ [Név nélkül] Speeches by prime minister and Mr. Byrnes. *The Times*, 1946. július 31. 4.

²⁴ [Név nélkül] The Peace Conference. *The Times*, 1946. július 29. 5.

A *The Times* számára láthatóan gondot okozott felismerni, hogy a 21 nemzet békekonferenciájának leple alatt az történt, amit a nagyhatalmak, köztük Nagy-Britannia is akartak. S volt-e a békekonferenciának bármilyen tétje? A *The Times* olvasatában nem arról volt szó, hogy milyenek lesznek a határok, s mi történik Magyarországgal. Sokkal lényegesebb volt, hogy a nagyhatalmak töretlen együttműködését hirdesse a második világháború utáni békemű.²⁵ Az összehasonlítást azonban más sajtótermékekben sem tudta a párizsi békekonferencia elkerülni, mert voltak olyanok, akik mind az 1919-es, mind az 1946-os békekonferencián részt vettek.²⁶

P. J. Philip, a *The New York Times* újságírója talált néhány ilyen embert. Dr. Raoul Fernandez mindkét békemű megszületésénél Brazíliát képviselte. Véleménye szerint az 1946-os tárgyalások középpontjában már nem Európa állt. Mivel az európai államok – állította – darabokra szakadtak, s az öreg kontinens szelleme is megtört. A skandináv országokat, amelyek olyan sokat tettek az emberi jogokért, pusztán csak az a Norvégia képviselte, amely a Szovjetunió árnyékában él. A neolatin nyelvű európai államok közül csak Franciaország volt jelen. A német nyelvű országok sem voltak jelen. „Igazán semmilyen európai nincs a konferencián kivéve az angolokat. Ez a szlávok és az amerikaiak konferenciája, alig tartalmaz valamit az európai szellemiségből”.²⁷

Frank H. Theron vezérőrnagy, aki annak idején még 1919-ben a briteket képviselte, 1946-ban kommentátorként, újságíróként dolgozott. Szerinte a nagyhatalmak nem azon dolgoztak, hogy helyreállítsák az európai szellemiséget. Ehelyett az erővel kikényszerített békét akarták a jog és a szellemiség igazolta fegyvernagyvással szemben.

Harold Nicolson, aki szintén a brit delegáció követe volt 1919-ben, kommentátorként dolgozott 1946-ban, miközben a bécsi és az 1919-es párizsi konferenciával foglalkozott történészként. Azt állította, hogy Wilson elnök 14. pontjából 1919-ben nyolcvan százalékot sikerült elfogadtatni, miközben 1946-ban az Atlanti Chartának talán három százalékát alkalmazták. Rámutatott arra, hogy az 1814 és 1815-ben üléselő bécsi konferencia óta a második világháborút lezárására összehívott párizsi volt a legkevésbé demokratikus.²⁸

Az 1919-es békemű problémáival 1946-ban a francia tudósok is aktívan foglalkoztak. Le akarták vonni a tanulságokat. Ez feltűnt a Párizsban 1938 óta tartózkodó

²⁵ Uo.

²⁶ PHILIP, Percy. J. :1919 Diplomats Dubious on 1946; Fears of Peace by Force' Voiced Brazilian, a Delegate at Both Conferences, Finds 'Nothing of Europe' at Paris and sees Little Chance for Small Nations. *The New York Times*, 1946. augusztus 7. 2.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

Dobossy László irodalomtörténésznek, aki egyébként a háborúban a francia ellenállókkal együtt harcolt a náci Németország ellen. Három különböző művet mutathattott be a magyar újságolvasóknak.

Pierre Rain, aki a francia Politikai Tudományok Főiskoláján tanított, *A versailles-i Európa* című műve volt az első. Rain véleménye szerint az új békemű legyen kevésbé laza, kevésbé bizonytalan, fokozottabban vegye figyelembe a gazdasági és néprajzi valóságot. Egyik oldalon történelmi elvekkel, míg másik oldalon, az államhatár megvonásánál gazdasági szempontokkal érveltek – vélte Rain. A magyarok nem népszavazhattak. Közép-Duna-medencei állam helyett, életképtelen országok jöttek létre. A magyarokkal nemcsak az Osztrák–Magyar Monarchia miatt voltak bizalmatlanok, hanem azért is, mert egy antidemokratikus, arisztokratikus rendszert hoztak létre a Horthy-korszakban. A történelem ismétli önmagát, időnként ugyanazok a dolgok esnek meg, spirálisan halad előre a jövőendő.

Dobossy László ellentmondott a tudósnak. A Szovjetunió új hatalomként lépett Európa színpadára, Németországot tönkrevverte – állította. Bízni kell benne, hogy ezért az 1946-os párizsi békekonferencia más, eredményesebb megoldást kínál majd. A korszellem alapján bízott Magyarország megszállóiban.²⁹

Az irodalomtörténész másodsorban az E. Beau De Loménie *A versailles-i béke becikkelyezésének vitája* című kötetét ajánlotta olvasóinak. Loménie, bölcsészdoktor volt, s a könyvében elítélte az 1919-es politikusokat. Kérdés volt Dobossy számára, hogy az 1946-ban dolgozó kollégáik vajon milyenek lesznek.

A cikk utolsóként Maurice Baumont *A béke csődje (1918–1939)* című munkájára kereste a válaszokat. A szerző a magyar történelemmel kifejezetten megértő volt, nem igazán tekintette felelősnek az országot. Dobossy Sieyès abbét idézte, s a tétlen létezés bűnéről filozofált, amivel arra akart utalni, hogy a passzívan viselkedő magyarság is felelős a második világháborúban történelemért. Miközben a franciák nem tették felelőssé a magyarokat, s kifejezetten az első világháborús békerendezésből vezették le a történeket, a nagyhatalmak politikai felelősségével foglalkoztak, addig a könyveket elvetve Dobossy Sieyès abbé gondolataira támaszkodva úgy vélte, hogy a magyarok mindenbe beletörődően éltek, miközben inkább cselekedni kellett volna a jövőért.³⁰ Dobossy véleményét furcsán ellenpontoszta egy különös karikatúra, amit a szöveg közepére szerkesztettek. A béke angyalát ábrázolta, aki éppen egy szállító-gépből akart leszállni a Földre, azonban megtorpanni látszott. Most ugorjon vagy ne? Legyen-e béke? Van-e egyáltalán értelme? Az egész világ az szerette volna tudni,

²⁹ Dobossy László: Miért buktak meg az 1919-es békék, Három új francia könyv vallomása, tanúságtétele és útmutatása. *Új Magyarország*, 1946. május 23. 1. In: HM HIM HL VIII. 13d/ G 1–9.

³⁰ Fél szegényke kiugrani?... *Új Magyarország*, 1946. május 23. 2. In: HM HIM HL VIII. 13d/ G 1–9.

hogy ez olyan béke lesz-e, ami után nem lesznek hasonló háborúk. Ám e kérdésekre senki sem tudott válaszolni.

MAGYARORSZÁGON A BÉKEKONFERENCIÁRÓL

Miről lehetett beszélni és miről nem? Milyen békére számíthatott Magyarország mint a náci Németország egykori szövetségese? Lehetett-e bármely nagyhatalom a pártfogója? Kiben bízhatott s milyen propagandát folytathattak politikusai az ország érdekeiért?

Nem létezett az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választások során mandátumot szerzett pártok között egyetértés ezen kérdésekben. Nem értettek egyet abban sem, milyen is a jó béke. Kezdetben a kisgazdapárti politikusok, különösen Sulyok Dezső, azt sugallták, hogy a békekonferencián lehetőség kínálkozik a „néprajzi” határok érvényesítésére. S ezt kellene képviselni.³¹

A Magyar Kommunista Párt más utakon járt. Révai József, a *Szabad Nép* főszerkesztője kifejtette, hogy a magyar békeszerződés ügyének sokat ártott a belső reakció.³² Az MKP korántsem csak az utolsó csatlós, azaz Magyarország mint az utolsó náci szövetséges mítoszát használta fel az egész Horthy-korszak felelősségének bizonyítására, hanem azt kommunikálta, hogy a belső reakció – azaz mindazok, akik a kommunisták ellen voltak s vannak – okozta azon nehézséget, amiért hátrányos külpolitikai helyzetbe került Budapest.

Mi lett volna szerintük a teendő? Egy olyan propagandát építettek fel, amelyben aki nem ért egyet a kommunistákkal, reakciós, s felelősnek tekinthető, amennyiben a békeszerződésben Magyarországot sújtják. A hatásos propaganda szerint erről nem a Szovjetunió tehetett, hiszen látták, hogy a magyar reakciósok, a kisgazdák kerültek hatalomra. Akkor miért segítenének? Ám ha a magyar kommunisták vezetnék Magyarországot, akkor minden másként lenne. Amíg ez be nem következik, a reálpolitika az egyetlen lehetőség. Azon kell dolgozni, hogy a kommunista párt legyen a legerősebb.

A *Szabad Nép* közölte Losonczy Géza Nemzetgyűlésben elmondott beszédét is. Losonczy megbélyegezte mindazokat, akik a trianoni békeszerződéshez képest bármilyen Magyarország javára történő határmódosítást forszíroztak, majd felhívta a figyelmet arra, hogy a múlt büneiért valamennyi pártnak meg kell fizetnie. Helye-

³¹ ROMSICS Ignác: *Az 1947-es Párizsi békeszerződés*. Osiris, Bp. 2006. 142. 151.

³² [Név nélkül]: Nagybudapesti pártszervezetünk egységesen sürgeti a teljes kormányprogram végrehajtását - a reakció ellen is! *Szabad Nép*, 1946. január 8. 1.

selte Gyöngyösi János külügyminiszter prágai kijelentését, azaz nem akadhat nálunk olyan józan ember, aki helyeselné a revizionizmus kérdését. Főként Sulyok Dezsőt és az FKgP-t támadta. Így lett a külpolitikából belpolitika. Azok, akik felvetettek bármilyen Magyarország javára szóló határkiigazítást, egyből megkapták a reakció bélyegét a kommunistáktól.³³

A felelősség azonban olyan kifejezés volt, amelytől a baloldali propaganda szabadulni szeretett volna. Schiffer Pál szociáldemokrata képviselő a nemzetgyűlési interpretációjában azt javasolta, hogy bizonyítsák be külföldön, hogy a háborúért a felelősség a múlt rendszert terheli, a Horthy és Szálasi korszakok politikusait. Eközben a baloldali propaganda belföldön azt szerette volna megértetni a magyar néppel, hogy itthon mindenki felelős mindazért, ami a második világháborúban történt.³⁴ Ám az új magyar, immár demokratikus politikai elitet nem terhel semmiféle felelősség. Ezért a békeszerződés előre látható negatív következményeiért sem ők tartoznak politikai felelősséggel.

Minden pártban akadtak olyan személyek, akik hajlandóak voltak követni a magyar kommunisták céljait. A *Szabad Nép* 1946. március 5-i számában arról számoltak be, hogy az MKP VI. kerületi szervezete vitaestet rendezett.³⁵ Előadó volt: Andics Erzsébet (MKP), hozzászóltak: Ortutay Gyula (FKgP), Darvas József (Parsztpárt) és Szalai Sándor (SzDP). Érdekes beszélgetés lehetett, hiszen mindhárom hozzászóló támogatta a kommunista elképzeléseket. Joggal feltételezhetjük, hogy – a komoly vitát elkerülendő – azt akarták bizonyítani, hogy teljes az egyetértés.

Az állítólagos vita eredményét Andics elvtársnő foglalta össze. Hangsúlyozta, hogy a békeszerződések alakulása nem egyszerűen a hatalmi tényezőktől függött. Azok a nemzetek, amelyek a népek szabadságharcában az elnyomás ellen küzdöttek vagy legalább is idejében szembefordultak a német imperializmussal, előnyösebb békefeltételekre számíthattak.³⁶

Lassan azért körvonalazódott, hogy a magyar törekvéseket, csak Romániával szemben, Észak-Erdély kapcsán lehet érvényesíteni. Ezért Nagy Ferenc miniszterelnök Moszkvába utazott, hogy Joszif Visszarionovics Sztálin támogatását elnyerje. Ma sokan azt gondolják, hogy Nagy Ferencet átverte Sztálin, hogy Nagy Ferenc valóban elhitte, hogy segíteni fognak a szovjetek Romániával szemben, miközben már 1944 augusztusában megegyeztek velük Erdély sorsáról.

³³ [Név nélkül]: A magyarság életérdekeinek védelmében Losonczy Géza elvtárs beszéde a Nemzetgyűlésben a sovinizta, klerikális és fasiszta izgatás ellen. *Szabad Nép*, 1946. február 4. 1.

³⁴ [Név nélkül]: Vállalni kell a felelősséget a múltért is. *Szabad Nép*, 1946. február 28. 1.

³⁵ [Név nélkül]: Rövid Hírek. *Szabad Nép*, 1946. március 7. 4

³⁶ [Név nélkül]: A sovinizmus és a béke előkészítése. Andics elvtársnő előadása. *Szabad Nép*, 1946. március 12. 2.

A kommunista kézben lévő Magyar Filmhíradó ott volt 1946 áprilisában, amikor a kisgazda miniszterelnök, Gyöngyösi János külügyminiszter és Rákosi Mátyás az MKP főtitkára hazaérkeztek a tárgyalások után. Nagy Ferenc a következőket nyilatkozta: „Felejthetetlen benyomásokkal jöttünk vissza Moszkvából. Mondhatom, nem találok szavakat annak az érzésnek a kifejezésére, amely eltölt, amikor visszagondolok a moszkvai látogatásra. Úgy fogadtak bennünket Moszkvában, mint egy szabad, független állam képviselőit. És azok a tárgyalások, amelyek közöttünk folytak, amellet, hogy a legszívélyesebb légkörben folytak, komoly eredményeket is hoztak a számunkra. Egy kétségtelen; ez a látogatás a Szovjetunió és Magyarország közötti jó viszonyt nagymértékben megszilárdította, és a magyar közvéleménynek csak egy feladata van, hogy ezt a barátságot ápolja tovább”.³⁷

A probléma csak az, hogy a derűs szöveg mögött egy összetört embert vett fel a kamera, aki mosolygás nélkül beszélt. Nagy miniszterelnök maga elé bámult, miközben síri hangon ecsetelte moszkvai reményeit. A háttérben lassan szólt a himnusz, mindez ellenpontozta az elmondott szöveget. A miniszterelnök előadásmódja a pozitív üzenet negatív változata. Nagy talán megpróbálta eljátszani, hogy elégedett a tárgyaláson történekkkel, talán direkt akart kibeszélni a számára biztosított keretből – nem tudhatjuk, mindez a korszak ellentmondásainak a része. Mégis, mi mást tehetett volna? Reménykedni kellett abban, hogy a békeszerződés aláírása után a szovjet csapatok elhagyják Magyarországot.

Nagy Ferenc és a kisgazdapárt azonban nem akarta elfogadni az 1946 májusában Párizsból érkezett híreket, amelyek egyértelműen jelezték, hogy Magyarországot hivatalosan is a Trianonban megállapított határai közé szorítják vissza. Eljátszották, hogy bíznak a nagyhatalmakban, a Szovjetunióban és a Nyugatban. Ezért Nagy az alábbi gondolataival írta felül a könyörtelen valóságot. „A napokban egy híradás jött Párizsból, amely szerint döntöttek a magyar–román kérdésben és első pillanatban úgy volt értelmezhető és úgy ismételtette a magyar közvélemény, hogy egész Erdélyt végkép odaadták a románoknak. A helyzet az, hogy a párizsi külügyminiszteri értekezlet előkészítése a békekonferenciának, előkészítő tevékenység, amelynek nyilvánvalóan lesz hatása a békekonferencia döntéseire, de döntései semmiképpen sem véglegesek és megmásíthatatlanok. — Kérem a nemzetgyűlést és ezen keresztül az egész országot, hogy ezekben a napokban tanúsítson józan és higgadt magatartást.”³⁸

³⁷ Mafilm Híradó, 1946. április. <http://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=6135> (letöltve: 2017.június 4.)

³⁸ NAGY Ferenc: Az ország ezekben a napokban józan és higgadt magatartást tanúsítson A párizsi döntés nem végleges és megmásíthatatlan. *Makói Népiújság*, 1946. május 10. 2.

Az Kisgazdapárt azt sem kommunikálhatta hivatalosan, hogy Moszkvára egyáltalán nem számíthat Magyarország. Az amúgy sem szovjetbarát közvéleményt nem akarták feleslegesen a Szovjetunió ellen hangolni. Érthető módon tovább kellett játszani, hiszen az MKP propagandistái árgus szemekkel figyelték minden lépésüket. Miközben megpróbálták nyugati segítséget szerezni, a Magyar Filmhíradó a kisgazdák székesfehérvári nagyülésén arról tudósíthatott, hogy a kormány elméletileg legerősebb pártja továbbra is a moszkvai út jelentőségét hangsúlyozta.³⁹

Ugyanebben a műsorban láthatjuk Rákosi Mátyást is, aki Várpalotán és Szombathelyen is beszédet tartott a témában. Jó béke kell – hangsúlyozta Rákosi –, és ez úgy érhető el, ha fellépnek a belső összeesküvők ellen. A pozitív békeszerződés az MKP sajtóságos értelmezése szerint továbbra is az állítólagos belső reakció elleni sikeres harc függvénye maradt.⁴⁰

A magyar propaganda mégis vakvágányra futott a kommunista frazeológia szerint egységesen békecéloknak nevezett célkitűzések elérésében. Nem volt egységes propaganda. Ezért amikor rádöbbenek a politikusok, hogy Moszkva segítségére nem lehet számítani, a nyugati világban kerestek segítséget. Semmilyen sikert nem tudtak elkönyvelni, de a kommunista propaganda ezúttal is feltalálta magát.

Ezt az utat értékelte a Zeneakadémia Nagytermében Rákosi Mátyás, akinek előadását a Magyar Filmhíradó is közvetítette. Rákosi szerint nagy, sőt óriási eredmény, hogy a magyar államférfiakat valamennyi nagy hatalom fogadta. „A modern magyar történelemben először fordul elő, hogy a kormány vezető férfiai két hónap leforgása alatt ellátogattak a négy nagy hatalom fővárosába, és közvetlenül ismertették velük a magyar békecélokat és a magyarság helyzetét”.⁴¹

Nem tagadhatjuk: a MAFIRT az MKP-val sokkal többet foglalkozott ebben a kérdésben is. Nagy Ferenc miniszterelnök beszédeiből jóval kevesebbet idéztek. Megjegyezhetjük, hogy egyetlen szót sem vesztegettek a filmekben a magyar békecélokra vagy Erdélyre. Nem derült ki az sem, pontosan mit jelent az, hogy „jó benyomást tettek” a nyugati hatalmakra.

Több érdekes megállapítást is tehetünk a Párizsban aláírt magyar békeszerződéssel kapcsolatban elkészült filmhíradókról. Alig szerepelt bennünk Nagy Ferenc miniszterelnök. Jobbára Gerő Ernő és Rákosi Mátyás a főszereplők. Legtöbbször a külföldre látogató magyar delegációk hazatéréséről tudósítottak, minden konkrétum nélkül. Semmilyen alternatív véleménynek nem adtak helyt a magyar békeszerződés kapcsán. Amennyiben csak a képanyagból akarnánk véleményt formálni, úgy

³⁹ OSZK Történeti Interjúk Tára, MAFIRT, 1946. 27.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ MAFIRT KRÓNKA, 30. 1946. július. Filmhíradók <http://filmhíradokonline.hu/watch.php?id=6182> (letöltve: 2017. június 5.)

értékelhetjük, hogy a magyar békeszerződés ügyében nem volt semmilyen probléma a pártok között. Közösén döntöttek arról, hogy elviselik, amit rájuk mért a sors. S amennyiben mégis megszólaltak a kamerák előtt, akkor is elsősorban a Szovjetunió dicséretét zengték vagy az állítólagos belső reakció került említésre.

A témában egyetlen komolyan vehető MAFIRT által készített felvétel a kisgazdapárt bicskei gyűléséről készült, amelyen Nagy Ferenc miniszterelnök is megjelent. A miniszterelnök a magyar békeszerződés feltételeiről beszélt. „Egyik szomszédunk se állítson fel velünk szemben olyan brutális követelést, – mondotta többek közt – amely a magyar nép életlehetőségeit bénítaná meg. Történelmi sorsunk és hivatásunk, hogy saját szenvedéseink árán is szerepet töltsünk be az európai népek életében.”⁴²

Az MKP számára egy idő után kínos lett, hogy a *Kis Újság*-ban megjelentek olyan hírek, amelyek támogattak a Magyarország számára kedvező, de józan határmódosítási elképzeléseket. A magyar kommunistákat sokszor bélyegezték nemzetietlennek, hazafiatlannak. Ezért is tenniük kellett valamit, amely azt bizonyította, hogy ezek a vádak igaztalanok.

A polgári radikálisok lapja, a *Haladás*, Fogarasi Béla *Társadalmi Szemlében* közölte, ellentmondásos publicisztikáját helyezte górcső alá. A kommunista tudós szerint nem antidemokratikus kérés valamivel jobb nemzeti határokat elérni a békekonferencián. Különösen akkor nem, ha más demokratikus állam szinte korlátlan lendülettel követel a maga számára olyan területeket, amelyek soha nem tartoztak hozzá. Ugyanakkor bűnnek stigmatizálta, „[...]” hogy a magyarság sóhajtozzon az után, hogy etnikai alapon valamit visszakapjon, ami valaha az övé volt.” Úgy vélte, hogy minden kérdésben a lehető legkedvezőbb feltételeket kell elérnünk, ám ez – a nemzetközi körülmények és a magyar társadalom háborús felelőssége miatt – nem jelentheti a maximumot. „Minimumra kell törekednünk, mert egy reális minimum többet ér, mint a maximum a holdban [sic!].”⁴³ Ez a minimum azonban jóval kevesebb volt, mint az etnikai határok.

AZ 1947-ES BÉKEKÖTÉS MARGÓJÁRA

Mi történt tulajdonképpen, miért ilyen béke kötött? A magyarázatoknak okvetlenül kellett a felelősség kérdésével foglalkozniuk. Kié a felelősség? A magyar politiku-

⁴² MAFIRT KRÓNKA, 33. 1946. augusztus.: <http://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=6208> (letöltve: 2017. június 5.)

⁴³ [Név nélkül] Kommunista tudós a revízióról. *Haladás*, 1946. április 25. 3.

soké, a magyar népé, vagy a nagyhatalmaké, a békemű szerzőié? Jogos kérdések, amelyek a propagandában is megjelentek.

A magyar politikai elit aláírta és elfogadta a békét, ezért egyetlen célja maradt csak, hogy otthon is elfogadtassa. Milyen eszközökkel? Millok Sándor szociáldemokrata képviselő, a Fővárosi Közgyűlésben, az alábbi szavakkal ecsetelte a történeteket: „Súlyt helyezünk azonban arra, hogy a magyar társadalom méltányolja ezt a békeszerződést. Szemben az előző korszakokkal, nem a békeszerződés fájdalmas részét fogjuk kihangsúlyozni, illetve nemcsak ennek fájdalmas pontjait fogjuk a magyar köztudatba belepréselni, hanem rajta leszünk, hogy a magyar társadalom méltányolja azt a gesztust, amelyet a győztes hatalmak a magyarsággal szemben tanúsítottak.”⁴⁴

A legnagyobb pozitívum – folytatta Millok –, amely a békéből következett, hogy általa jöhetett létre polgári közigazgatás Magyarországon. Egyedül Lénárt Iván kiskgazdapárti képviselő tudott valóban pozitív ügyet említeni. Eszerint mivel a békét aláírták, rendeződhet a még Szovjetunióban lévő magyar foglyok (hadifoglyok) ügye is.

A legtöbbet a békeszerződés megkötése után történetekkel a *Szabad Nép* és a kommunista sajtó foglalkozott. Több mint 180 cikkben szerepelt a magyar békeszerződés. A kommunista napilap cikkei érdekes sematizmust mutattak. Becsmérelték az általuk magyarországi reakciónak tartott „békebontókat”, a magyar közösség pere kapcsán pedig alkalmuk nyílt arra, hogy bemutassanak olyan állítólagos fasisztákat, akik a béke ellenségei voltak. S nem utolsó sorban, hálás szívvel beszéltek a Szovjetunióról, mint a magyar béke megteremtőjéről, amely már azelőtt nagy számban engedte haza a magyar hadifoglyokat, mielőtt a béke megkötetett.⁴⁵ Azt természetesen elhallgatták, hogy nemcsak hadifoglyok, hanem civilek, magyar nők és gyermekek is a szovjet kényszermunkatáborok foglyai voltak. A „nagy hazaengedés” mítosza az MKP politikájának a része volt.

A béke ratifikációja is kínált politikai propaganda lehetőséget, s ezt a *Szabad Nép* főszerkesztője Révai József maradéktalanul kihasználta. Arra mutatott rá, hogy egyes kiskgazdapárti politikusok csak kényszerből tekintik Magyarországot barátjának a Szovjetuniót, s azt remélik, hogy miután az Egyesült Államok és Nagy-Britannia ratifikálta a békeszerződést, a Szovjetunióknak is meg kell tennie. Végül ki kell vonniuk majd a csapataikat az országból.⁴⁶ Révai arra az álomra utalt, hogy a béke meg-

⁴⁴ [Név nélkül]: A közigazgatási bizottság ülése február 10-én. *Fővárosi Közlöny*, 1947. február 27. 168.

⁴⁵ Lásd erre vonatkozóan: Bizottság utazik Moszkvába a hadifoglyok hazaszállításának előkészítésére. *Szabad Nép*, 1947. május 15. 1.

⁴⁶ RÉVAI József: Kétkulacosság. *Szabad Nép*, 1947. május 15. 3.

kötése után – a szovjet csapatok kivonásával, – valódi demokrácia lesz. Révai biztosította az illúziót kergetőket, hogy a Szovjetunió nem adja fel a magyarországi „demokrácia” építését. A szovjet hadsereg maradni fog – olvashatjuk a sorok között.

Mindszenty József, a magyar katolikus egyház feje, Magyarország hercegprímása, közvetlen üzenetet küldött a budapesti francia követségnek 1947. február 10-én, azzal a szándékkal, hogy azt jutassák el a párizsi békekonferenciához. Írásában jelezte, hogy a békekötés semmit sem ér erkölcsi alapelvek nélkül. Az emberi és a kisebbségi jogok mellőzésével, csak „papír és szájbéke” születhet – emelte ki. „Amíg a népek sorsának felelős intézői ülészenek és aláírnak, a Duna mentéről a szudéták közé életpusztító nagy hidegben a borzalmak borzalmával deportálnak, önálló egzisztenciákból szolgálkká aljasítanak százezreket, akiknek a világ nemzetei tegnap emberi jogokat ígértek, de a helyi érdekű nemtelen emberüldözés – bizonyára a békeszerzők elítélésével – önkívületben tobzódik az emberi jogok felett. Sem az angol–amerikai, sem a lenini–sztálini elveknek nem felel meg három és félmillió magyarnak más államokhoz csatolása. Világ bírái, igazsággal, emberséggel, a félelmetesen nagy problémák mélyére hatoló vizsgálattal hárítsatok el Közép-Európában és mindenütt az újabb világiszonyatnak békeművetekre rávetődő éjsötét árnyékát. Esengő kéréssel: Mindszenty bíboros, Magyarország hercegprímása”.⁴⁷

S, hogy mennyire érdekelte az angolszász országokat a csatlósokkal kötött béke? A *The Times* tudósítója egy 524 szóból álló rövidhírben közölte, hogy az egykori ellenségek aláírták a békét. Az egyetlen bulvár megjegyzés a cikkben az volt, hogy a lengyel külügyminiszter nem érkezett meg időben a dokumentum aláírására, mivel a vonata késett. Ezért délelőtt nem tudta aláírni az olasz békeszerződést. Bidault kénytelen-kelletlen közölte a megrökönyödött delegátusokkal, hogy a lengyel külügyminiszter délután szignálja azt, amikor a kisebb vesztes államokkal írják majd alá a szerződést...⁴⁸ Komédiába illő befejezése volt ez a világtörténelem egy újabb színjátékának.

⁴⁷ [Név nélkül]: A hercegprímás a békekonferencia elnökségéhez. *Új Ember*, 1947. február 23. 5.

⁴⁸ [Név nélkül]: Simple Scene At Quai D’orsay, Poles Delayed. *The Times*, 1947. február 11. 4.

